

16. Floryda R. Kryza urbanizmu. Chomu mista robliat nas neshchaslyvymy / Per. z anhл. Iryna Bondarenko. Kyiv. Nash format. 2019. 320 s. [In Ukrainian]
17. Muazi D. Heopolityka emotsii yak kultury strakhu, prynyzhennia ta nadii zminiuiut svit /Per. z anhл. Hordynchuk. Kyiv. Brait Star Pabliashynh. 2018. 183 s. [In Ukrainian]
18. Badiu A. Kontsept modeli. Vstup do materialistychnoi epistemolohii matematyky /Per. z frants. Andrii Riepa. Kyiv. Nika-Tsentr. 2009. 232 s. [In Ukrainian]
19. Liuts M. Blef. Falsyfikatsiia svitu/Per. z nimets. Oleksandra Melnyk. Kyiv: Vyd-vo Zhupanskoho. 2016. S. 45.
20. McCann. Modern Urban and Regional Economics. Oxford University Press. 2013. 408 p.
21. Armstrong H., Taylor J. Regional Economics and Policy. London. Blackwell Publishing. 2007. 437 p.
22. Chuzhykov V., Fedirko O. (2021). Lokalizm proty hlobalizmu (yevropeyskyi metodolohichnyi keis) *Rehionalna ekonomika*. № 4. S. 44–56 [In Ukrainian]
23. Lessenger J. Region of Opportunity. A Bold New Strategy for Real Estate investment with Forecasts to the Year 2020.-New York. Times Books. 1986. 308 p.
24. Keating M. The new regionalism in Western Europe. Territorial Restructuring and Political Economy of Regionalism and Political Change. Cheltenham. Edward Elgar Publishers. 1998. 242 p.
25. Keating M., Longhlin J. The Political Economy of Regionalism. London. Frank Cass. 1997. 491 p.
26. Hague C., Hague E., Breitbach C. Regional and local Economic Development. London. Palgrave Macmillan. 2011. 344 p.

DOI 10.33111/vz_kneu.35.24.02.02.012.018

УДК 311.10

Більська Ольга Володимирівна,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри національної економіки,
маркетингу та міжнародних економічних відносин
Класичний приватний університет, м. Запоріжжя
ORCID ID: 0000-0001-7197-9330
e-mail: Lexusol1987@gmail.com

ОЦІНЮВАННЯ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЯК ДЕТЕРМІНАНТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Bil'ska Olha Volodymyrivna,
Doctor of Economic Sciences, Professor,
Head of the Department of National Economy,
Marketing and International Economic Relations
Classical private university, Zaporizhzhia
ORCID ID: 0000-0001-7197-9330
e-mail: Lexusol1987@gmail.com

EVALUATION OF CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY AS A DETERMINANT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE ENTERPRISE

Анотація. У статті досліджено оцінювання корпоративної соціальної відповідальності як детермінанти сталого розвитку підприємства. Проблема останнього періоду стає оцінкою окремих областей корпоративної соціальної відповідальності, яка пов'язана з

низкою підходів до корпоративної соціальної відповідальності (моделі досконалості бізнесу, індекси стійкості, стандарти, ініціативи) та з їх здатністю вимірювати досягнутий рівень у кожному пункті. Теоретичною і методологічною основою є положення економічної теорії, основні закони функціонування ринкової економіки, праці учених-економістів, в яких акцентується увага на необхідності поєднання принципів корпоративної соціальної відповідальності. Використано методи узагальнення та абстрагування; метод аналізу і синтезу. Визначено корпоративну соціальну відповідальність, які неоднозначно визначають бажану поведінку суб'єкта бізнесу. Зазначено особливості корпоративної філантропії (для багатьох компаній полягає в тому, що пожертви на фонди та підтримка некомерційних проєктів) у корпоративну соціальну відповідальності у Європі відображаються в інтеграції принципів у бізнес-стратегії компанії. Здійснено контент-аналіз п'ять вимірів дефініцій корпоративної соціальної відповідальності: екологічний, соціальний, економічний, стейкхолдери, доброзичливий. Ідентифікація відповідного підходу представлена як багатокритеріальний аналіз. Визначено частотний аналіз критеріїв в індексах стійких корпорацій. Доведено, між найвідомішими моделями належать модель досконалості EFQM в Європі та модель Malcolm Baldrige для досконалості в США. Акцентовано, щодо власного багатокритеріального аналізу, модель Malcolm Baldrige для досконалості ефективності є більш підходящими рамками для оцінки діяльності компанії CSR, як моделі досконалості EFQM або індекси стійкості (а саме FTSE ESG та Robecosam).

Ключові слова: корпоративна соціальна відповідальність, корпоративна філантропія, ESG-підхід, індекс стійкості, зацікавлена група.

Abstract. The article explores the assessment of corporate social responsibility as determinants of sustainable development of the enterprise. The problem of the last period becomes an assessment of certain areas of corporate social responsibility, which is related to a number of approaches to corporate social responsibility (model of perfection of business, stability indices, standards, initiatives) and with their ability to measure the level achieved at each point. The theoretical and methodological basis is the position of economic theory, the basic laws of functioning of a market economy, the work of economists, which emphasize the need for combining the principles of corporate social responsibility. Generalization and abstraction methods were used; Method of analysis and synthesis. Corporate social responsibility is defined that ambiguously determine the desired behavior of the business entity. The peculiarities of corporate philanthropy (for many companies are that donations for funds and support of non-profit projects) in corporate social responsibility in Europe are reflected in the integration of principles in the company's business strategy. Content analysis of five dimensions of definitions of corporate social responsibility: environmental, social, economic, stakeholders, friendly. The identification of the appropriate approach is presented as multicriteria analysis. A frequency analysis of criteria in stable corporation indexes is determined. It has been proven that the most famous models belong to the EFQM perfection model in Europe and the Malcolm Baldrige model for perfection in the United States. The Malcolm Baldrige model is emphasized for their own multicriteria analysis, for efficiency perfection, they are more suitable for evaluating CSR activities as EFQM perfection models or stability indices (namely FTSE ESG and Robecosam).

Key words: corporate social responsibility, corporate philanthropy, ESG approach, stability index, interested group.

JEL codes: G15, G20, O33.

Постановка проблеми. Світова наукова та бізнес-спільнота, аналізуючи та розвиваючи підходи до проблем управління, починаючи з 50-х років XX століття, схиляється до того, що така прагматична цінність як збільшення прибутку, не є єдиним орієнтиром господарської діяльності.

Традиційне управління, в якому домінувала ієрархічно-бюрократична система цінностей, ядро організаційної культури якої складають такі цінності, як продуктивність, орієнтація на результат, економічне зростання, поступово поступається місцем новому баченню організаційних цінностей підприємства, в якому важливе місце займає соціальна відповідальність, яка заснована на впевненості у тому, що в організаційній структурі існує певний ціннісний фундамент або ціннісне ядро, яке виконує культурно-об'єднавчу (інтегративну) місію і проявляється в корпоративній культурі [1].

Практика бізнесу утворює для нової концепції ґрунтовний фундамент. Сьогодні в основі ділової корпоративної культури більшості західних корпорацій лежать такі об'єднуючі цінності, що розділяються всіма її співробітниками, як: створення якісного продукту, врахування інтересів споживачів, повага відмінностей і різноманіття суспільства, відкритість, чіткість комунікацій, ініціативність, командна робота, включеність, консенсус, відповідальність, мінімізація корупції, турбота про співробітників та підвищення їх кваліфікації. Однак, більш широкі соціальні питання, такі як допомога нужденним, вирішення інфраструктурних проблем в регіоні, проекти для дітей та молоді, все ще знаходяться далеко не на першому плані. У представників місцевого співтовариства — населення, місцевої влади, недержавних організацій (НДО) — інша система пріоритетів, зорієнтована на проблеми жителів регіону, яку теж потрібно врахувати підприємством [2].

В теорії управління розвинених країн стали з'являтися нові концепції, оскільки саме керівники приходять до висновку, що в умовах сучасного ринку для ефективного просування підприємства недостатньо рекламних технологій. Сформувати довіру до підприємства з боку цільових груп можна тільки на основі соціальної стратегії відповідальної поведінки компанії [3]. Формування нових ціннісних концепцій у сучасному управлінні пов'язано з ідеєю «корпоративної соціальної відповідальності» (КСВ) організацій та суспільної відповідальності бізнесу перед суспільством, в якому вони ведуть свою господарську діяльність.

Аналіз досліджень і публікацій. Практичні аспекти функціонування та подальшого розвитку корпоративної соціальної відповідальності розкриті в працях багатьох науковців.

Кузьмін О. Є., Станасюк Н. С. та Уголькова О. З. вважають, що врахування суб'єктами господарювання у своїй діяльності зазначених чинників сприятиме збільшенню обсягу соціальних інвестицій, покращенню іміджу компаній, зростанню їх привабливості як учасників бізнес середовища [4]. Важливою умовою успішної реалізації соціальної відповідальності на кожному підприємстві є процес її фінансово-економічного забезпечення [4].

Кирчата І. та Шершенюк О. теоретично обґрунтовали доцільність інтеграції ESG-компонентів, як ключового інструмента стратегії сталого розвитку підприємництва; визначили принципи та основні орієнтири ESG орієнтованої стратегії як передумови формування довгострокових конкурентних переваг [5]. В роботі [5] доведено, що інтеграція ESG-компонент на засадах поєднання з традиційним корпоративним управлінням в діяльність суб'єктів підприємництва розширює можливості формування переваг в умовах сталого розвитку та виступає передумовою забезпечення інвестиційної привабливості.

Петруня Ю.Є. та Петруня В.Ю. системно визначили основні можливі критерії класифікації форм соціальної відповідальності бізнесу в сучасних умовах: за походженням соціальної відповідальності; за сферою поширення (спрямованістю) соціальної відповідальності; за характером соціальної відповідальності; за кожним із запропонованих критеріїв соціальної відповідальності бізнесу виділили відповідні групи її форм; дослідили основні внутрішні фактори, що впливають на масштаби та інтенсивність проявів соціальної відповідальності власників бізнесу та менеджерів: потенціал бізнесу; особливості умов ведення бізнесу; цінності власників бізнесу та топ-менеджерів [6].

Станасюк Н. та Фей М. узагальнили ключові характеристики корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) на сучасному етапі, серед яких можна виокремити орієнтація на забезпечення сталого розвитку, вплив на міжнародну конкурентоспроможність та інвестиційну привабливість компанії, мотиваційний характер та тривекторний розвиток (економічний, соціальний, екологічний), універсалізація підходів до реалізації КСВ-практик у різних країнах, зростання державного регулювання цієї сфери, складність оцінювання кінцевих результатів [7].

Вербницька А. В. визначили чотири типи механізмів участі зацікавлених сторін у прийнятті рішень у сфері сталого розвитку: публічні консультації; розширений процес участі, такий як форум; участь через спеціалізований орган, створений як незалежна рада зі сталого розвитку; додаткові механізми участі зацікавлених сторін такі як пряма участь у Політичному форумі високого рівня [8].

Методика дослідження. Теоретичною і методологічною основою є положення економічної теорії, основні закони функціонування ринкової економіки, праці учених-економістів, в яких акцентується увага на необхідності поєднання принципів корпоративної соціальної відповідальності. Використано методи узагальнення та абстрагування; метод аналізу і синтезу.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Через зміни вимог зацікавлених сторін постійно спостерігається перегляд моделей досконалості бізнесу, індекси стійкості, стандартів та ініціатив, які підходять для оцінки та звітування про діяльність КСВ компанії. Тому вирішення цього питання важливе в майбутньому, оскільки необхідно постійно контролювати діяльність з КСВ компанії.

Метою статті є дослідження оцінювання корпоративної соціальної відповідальності як детермінанти сталого розвитку підприємства.

Виклад основного матеріалу. Кількість компаній, що публікують звіти про КСВ, значно зросла в останні роки, слід мати на увазі, що ця кількість все ще становить невелику частку населення активних підприємств (також у країнах ЄС).

У дослідженні було оцінено сім звітів від обраних держав-членів ЄС [9-12]. Половина звітів у вибірці надходила з Сполученого Королівства, 13 % зі Швеції, 12 % — від Франції, 12 % — від Нідерландів, 8 % — від Данії та 5 % — від Польщі.

Майже всі досліджувані звіти були опубліковані великими компаніями. Ця ситуація стосується всіх країн, крім Швеції, де серед компаній було п'ять середніх і двох невеликих підприємств. Найбільша кількість звітів у вибірці була видана перерахованими компаніями — у Франції аж 90 % звітів надходили з цієї групи. Державні компанії мають найменшу частку у вибірці лише 3 %. У цьому

випадку Швеція також виділяється, оскільки 13 % репортерів були державними компаніями. Це пов'язано з обов'язковими вимогами, які набрали чинності у Швеції з 1 січня 2008 року [10]. З цієї дати всі державні організації у Швеції зобов'язані представити щорічний звіт про сталого розвитку на основі керівних принципів глобальної звітної ініціативи. Репортери у зразку походили з різних секторів. Більшість з них були з виробництва (33 %), а потім інформація та комунікація (11 %), транспортування та зберігання (10 %), професійні, наукові та технічні заходи (10 %). Інші сектори були представлені на рівні нижче 10 %.

У табл. 1 подано аналіз п'ять вимірів дефініцій корпоративної соціальної відповідальності.

Таблиця 1

П'ЯТЬ ВИМІРІВ ДЕФІНІЦІЙ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Дефініції	Визначення кодується до елемента, якщо воно відноситься до	Наприклад
екологічний	природне середовище	чистіше середовище, екологічне управління, екологічні проблеми в бізнес-операціях
соціальний	взаємозв'язок між бізнесом та суспільством	сприяти кращому суспільству, інтегруйте соціальні проблеми у свої бізнес-операції, розглянемо повний обсяг їх впливу на громади
економічний	соціально-економічні або фінансові аспекти, включаючи опис КСВ з точки зору бізнес-операції	сприяти економічному розвитку, збереження прибутковості, бізнес-операції
стейкхолдери	зацікавлені сторони або групи зацікавлених сторін	взаємодія зі своїми зацікавленими сторонами, як організації взаємодіють зі своїми працівниками, постачальниками, клієнти та громади, створення зацікавлених сторін фірми
доброзичливий	дії, не передбачені законом	на основі етичних цінностей, поза юридичними зобов'язаннями, добровільно

Джерело: складено автором на основі [9, 10, 11].

Проблема останнього періоду стає оцінкою окремих областей корпоративної соціальної відповідальності, яка пов'язана з низкою підходів до КСВ (моделі досконалості бізнесу, індекси стійкості, стандарти, ініціативи) та з їх здатністю вимірювати досягнутий рівень на кожному Пункт КСВ (з точки зору авторів в екологічному, соціальному, економічному, зацікавленому та добровільному пункті).

Різні провайдери черпають компоненти індексу з різних інвестиційних всесвітів: деякі використовують індекси, такі як Global Index Standard та Poor's Global або Dow Jones World Index. Індекси стійкості — це ринкова капіталізація зважена, а це означає, що вага кожної акції в індексі пропорційна загальній ринковій вартості цього акції. Багато індексів мають фіксовану кількість складових, тому, якщо одна компанія виключається, вона негайно замінюється на інший. Кількість складових у виявлених індексах коливається від 45 до 2343. Індекси зазвичай переглядаються кожні три-чотири місяці, щоб забезпечити,

щоб композиція індексу точно представляє провідні компанії з питань сталого розвитку, а деякі також контролюються щодня ситуації з екологічної, економічної та соціальної кризи, які можуть призвести до виключення з індексу.

Основна мета, що стоїть за індексами стійкості, — вимірювати ефективність роботи компаній, які відповідають певним критеріям стійкості та забезпечити інвесторам орієнтиру SRI (інвестиції на стійку відповідальність) [15]. Іншими словами, вони хочуть сприяти соціально та екологічно відповідальним інвестиціям. Деякі постачальники індексів мають ширшу мету, оскільки вони також хочуть підвищити обізнаність про КСВ і SRI та заохочувати соціально та екологічно відповідальну поведінку, і можна було б підозрювати, що вони не тільки керуються прибутками, але й цінностями, орієнтованими на їхнє заняття.

Результати, подані у табл. 2, показують найпопулярніші критерії, які використовуються аналізованими індексами.

Таблиця 2

ЧАСТОТНИЙ АНАЛІЗ КРИТЕРІЇВ В ІНДЕКСАХ СТІЙКИХ КОРПОРАЦІЙ

Частота	Критерії стійкості	Частота	Критерії стійкості
9x = 75 %	здоров'я та безпека	4x = 33 %	спілкування, дискримінація, юридична відповідність
8x = 67 %	корпоративне управління, звітування про ефективність КСВ, відносини з праці та профспілки, профілактика, забруднення	3x = 25 %	договори, кодекси етики, відносини тварин, управління ризиками, екологічні показники, відносини з клієнтами та постачальниками, джерела енергії
6x = 50 %	навчання та освіта, якість, компенсація, різноманітність	2x = 17 %	лідерство та стимули, управління, невиконавча винагорода директора, проведення бізнесу, оцінка стійкості, управління правами, участь у прибутках, підтримка сім'ї, безпека продукції, переробка, система управління навколишнім середовищем
5x = 42 %	інновація, вигоди, права людини	X	

Джерело: складено автором на основі [12, 13, 14].

Це дослідження передбачає, що найзначимішим спостереженням є сильна увага на внутрішніх відносинах працівників для сталого розвитку, таких як здоров'я та безпека, трудові відносини та запобігання забрудненню. Інвестори розуміють, що висока ефективність створюється за допомогою ефективної бізнескультури та програм сталого розвитку, повинна зосередитись на внутрішньому розвитку спочатку та зовнішніми зусиллями. Три домінуючі критерії часто інтегруються: навчання та освіта призводять до запобігання забрудненню, що покращує здоров'я та безпеку, що моніторинг області індивідуальних індексів, очевидно, відрізнялася.

Висновки. Сьогодні існують методи, норми та ініціативи, які дозволяють оцінити діяльність компанії КСВ. Оскільки рамки можуть використовуватися моделями досконалості бізнесу, індексами стійкості, стандартами та ініціативами.

Моделі бізнес-досконалості, як моделі з фіксованим масштабом критеріїв, останнім часом, збільшуючи важливість корпоративної соціальної відповідальності, також стали основою для оцінки діяльності компанії КСВ. Між найвідомішими моделями належать модель досконалості EFQM у Європі та модель Malcolm Baldrige для досконалості в США. Відповідно до власного багатокритеріального аналізу, модель Malcolm Baldrige для досконалості ефективності є більш підходящими рамками для оцінки діяльності компанії CSR, як моделі досконалості EFQM або індекси стійкості (а саме FTSE ESG і Robecosam).

Результати дослідження можуть представляти вихідну точку для майбутніх досліджень, орієнтованих також на можливості застосування інших моделей досконалості бізнесу як підходів до оцінки діяльності компанії КСВ.

Література

1. Филиппова С. В., Филиппов В. Ю. Соціальна відповідальність у стратегічному управлінні підприємством: ключові завдання інтеграції за імперативами сталого розвитку. *Економіка транспортного комплексу*. 2020. № 35. С. 177–202.
2. Борщ В., Жмай О. Аналіз корпоративної соціальної відповідальності підприємств енергетичної сфери України в контексті цілей сталого розвитку ООН. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2021. № 20 (1 (47)). С. 70–97.
3. Кіржецька М., Кіржецький Ю. Актуальні аспекти сталого розвитку бізнесу за ESG стандартами в Україні. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія «Проблеми економіки та управління». 2022. № 2(10). С. 32–40.
4. Кузьмін О. Є., Станасюк Н. С., Уголькова О. З. Соціальна відповідальність бізнесу: поняття, типологія та чинники формування. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*. 2021. № 2(6). С. 56–64.
5. Кирчата І., Шершенюк О. Розробка стратегії розвитку підприємництва на засадах ESG-орієнтирів. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*. 2023. № 30. С. 194–203.
6. Петруня Ю. Є., Петруня В. Ю. Соціальна відповідальність бізнесу та менеджменту: класифікація форм та детермінанти формування. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2023. № 3 (83). С. 111–118.
7. Станасюк Н., Фей М. Ключові характеристики корпоративної соціальної відповідальності та особливості її розвитку в Китаї. *Економіка та суспільство*. 2023. № 55. URL: <http://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2894> (дата звернення: 11.03.2024).
8. Вербицька А. В. Соціальна відповідальність бізнесу як детермінанта сталого розвитку: державно-управлінський аспект. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2023. № 38. С. 19–25.
9. Ye N., Kueh T. B., Hou L., Liu Y., Yu H. A bibliometric analysis of corporate social responsibility in sustainable development. *Journal of cleaner production*. 2020. 272. 122679.
10. Avotra A. A. R. N., Chenyun Y., Yongmin W., Lijuan Z., Nawaz A. Conceptualizing the state of the art of corporate social responsibility (CSR) in green construction and its nexus to sustainable development. *Frontiers in Environmental Science*. 2021. 9. 774822.
11. Tien N. H., Anh D. B. H., Ngoc N. M. Corporate financial performance due to sustainable development in Vietnam. *Corporate social responsibility and environmental management*. 2020. 27(2). P. 694–705.
12. Khaled R., Ali H., Mohamed E. K. The Sustainable Development Goals and corporate sustainability performance: Mapping, extent and determinants. *Journal of Cleaner Production*. 2021. 311. 127599.

13. Stojanovic A., Milosevic I., Arsic S., Urosevic S., Mihajlovic I. Corporate social responsibility as a determinant of employee loyalty and business performance. *Journal of Competitiveness*. 2020. 12(2). P. 149–166.
14. Belas J., Čera G., Dvorský J., Čepel M. Corporate social responsibility and sustainability issues of small-and medium-sized enterprises. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*. 2021. 28(2). P. 721–730.
15. Socoliuc M., Cosmulese C. G., Ciubotariu M. S., Mihaila S., Arion I. D., Grosu V. Sustainability reporting as a mixture of CSR and sustainable development. A model for micro-enterprises within the romanian forestry sector. *Sustainability*. 2020. 12(2). 603.

References

1. Filippova S. V., Filippov V. Yu. (2020). Sotsialna vidpovidalnist u stratehichnomu upravlinni pidpriemstvom: kluchovi zavdannia intehratsii za imperatyvamy staloho rozvytku [Social responsibility in the strategic management of the enterprise: key tasks of integration by imperative of sustainable development]. *Ekonomika transportnoho kompleksu — Economics of the transport complex*, no. 35, pp. 177–202. [in Ukrainian]
2. Borsch V., Zhmai O. (2021). Analiz korporativnoi sotsialnoi vidpovidalnosti pidpriemstv enerhetychnoi sfery Ukrainy v konteksti tsilei staloho rozvytku OON [Analysis of corporate social responsibility of enterprises of the energy sphere of Ukraine in the context of the goals of sustainable development of the UN]. *Rynkova ekonomika: suchasna teoriia i praktyka upravlinnia — Market Economics: Modern Theory and Management Practice*, no. 20 (1 (47)), pp. 70–97. [in Ukrainian]
3. Kirzhetska M., Kirzhetsky Yu. (2022). Aktualni aspekty staloho rozvytku biznesu za ESG standartamy v Ukraini [Current aspects of sustainable business development by ESG standards in Ukraine]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnik». Seriya «Problemy ekonomiky ta upravlinnia — Bulletin of Lviv Polytechnic National University. Series «Economy and Management Problems*, no. 2(10), pp. 32–40. [in Ukrainian]
4. Kuzmin O. E., Stanasiuk N. S., Uglkova O. Z. (2021). Sotsialna vidpovidalnist biznesu: poniattia, typolohiia ta chynnyky formuvannia [Business Social Responsibility: Concepts, Typology and Factors of Formation]. *Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia ta problemy rozvytku — Management and Entrepreneurship in Ukraine: Stages of Formation and Development Problems*, no. 2(6), pp. 56–64. [in Ukrainian]
5. Kirchata I., Shershenyuk O. (2023). Rozrobka stratehii rozvytku pidpriemnytstva na zasadakh ESG-orientyryv [Developing an entrepreneurship development strategy based on ESG-orienters]. *Problemy i perspektyvy rozvytku pidpriemnytstva — Problems and prospects for business development*, no. 30, pp. 194–203. [in Ukrainian]
6. Petruna Yu. Ye., Petruna V. Yu. (2023). Sotsialna vidpovidalnist biznesu ta menedzhmentu: klasyfikatsiia form ta determinanty formuvannia [Business and management social responsibility: classification of forms and determinants of formation]. *Naukovyi pohliad: ekonomika ta upravlinnia — Scientific view: Economics and Management*, no. 3 (83), pp. 111–118. [in Ukrainian]
7. Stanasyuk N., Fey M. (2023). Kluchovi kharakterystyky korporativnoi sotsialnoi vidpovidalnosti ta osoblyvosti yii rozvytku v Kytai [Key characteristics of corporate social responsibility and peculiarities of its development in China]. *Ekonomika ta suspilstvo — Economics and society*, 55. URL: <http://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2894> [in Ukrainian]
8. Verbitskaya A. V. (2023). Sotsialna vidpovidalnist biznesu yak determinanta staloho rozvytku: derzhavno-upravlinskyi aspekt [Business social responsibility as a determinant of sustainable development: state-administrative aspect]. *Skhidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnia — Eastern Europe: Economics, Business and Management*, no. 38, pp. 19–25. [in Ukrainian]

9. Ye N., Kueh T. B., Hou L., Liu Y., Yu H. (2020). A bibliometric analysis of corporate social responsibility in sustainable development. *Journal of cleaner production*, no. 272, 122679.
10. Avotra A. A. R. N., Chenyun Y., Yongmin W., Lijuan Z., Nawaz A. (2021). Conceptualizing the state of the art of corporate social responsibility (CSR) in green construction and its nexus to sustainable development. *Frontiers in Environmental Science*, no. 9, 774822.
11. Tien N. H., Anh D. B. H., Ngoc N. M. (2020). Corporate financial performance due to sustainable development in Vietnam. *Corporate social responsibility and environmental management*, no. 27(2), pp. 694–705.
12. Khaled R., Ali H., Mohamed E. K. (2021). The Sustainable Development Goals and corporate sustainability performance: Mapping, extent and determinants. *Journal of Cleaner Production*, 2021, no. 311. 127599.
13. Stojanovic A., Milosevic I., Arsic S., Urosevic S., Mihajlovic I. (2020). Corporate social responsibility as a determinant of employee loyalty and business performance. *Journal of Competitiveness*, no. 12(2), pp. 149–166.
14. Belas, J., Čera, G., Dvorský, J., Čepel, M. (2021). Corporate social responsibility and sustainability issues of small-and medium-sized enterprises. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, no. 28(2), pp. 721–730.
15. Socoliuc M., Cosmulese C. G., Ciubotariu M. S., Mihaila S., Arion I. D., Grosu V. (2020). Sustainability reporting as a mixture of CSR and sustainable development. A model for micro-enterprises within the romanian forestry sector. *Sustainability*, no. 12(2), 603.

DOI 10.33111/vz_kneu.35.24.02.03.019.025

УДК 330.341.1

Дуба Михайло В.

здобувач вищої освіти ступення доктора філософії
кафедра корпоративних фінансів і контролінгу
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна
dyba.mykhailo@kneu.edu.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-9578-7832>

ІНСТРУМЕНТИ ТА ДЖЕРЕЛА ВЕНЧУРНОГО ФІНАНСУВАННЯ

Дуба Михайло В.

PhD student
Corporate Finance and Controlling Department
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman
Kyiv, Ukraine
dyba.mykhailo@kneu.edu.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-9578-7832>

INSTRUMENTS AND SOURCES OF VENTURE FINANCING

Анотація. У статті обґрунтовано сутність і роль різних інструментів венчурного фінансування для стимулювання розвитку інноваційних підприємств. Зокрема, звернуто увагу на еволюцію венчурного фінансування, його сутнісні характеристики та функції. Розглянуто низку ключових інструментів та джерел венчурного фінансування, зокрема: бутстрепінг, венчурні фонди, бізнес-ангели та краудфандингові